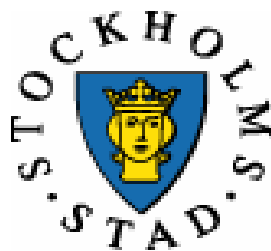

Brukarinflytande och samverkan

**Funktionshinderombudsmannens
årsrapport 2011
till Kommunstyrelsen**

FUNKTIONSHINDEROMBUDSMANNEN (FO)

RIITTA-LEENA KARLSSON

Dnr 326-952/2011

Den 10 maj 2011

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Varför brukarinflytande och samverkan?	4
1.1 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar	4
1.2 FN:s konvention om barnets rättigheter	5
1.3 Nationella funktionshinderpolitiska inriktningsmål	5
1.4 Stadens funktionshinderpolitiska mål	5
2 Formell samverkan i handikappråd	6
2.1 Instruktion för stadens handikappråd	6
2.2 Arvodering och ersättningar	7
3 Synpunkter på handikapprådets arbete	8
3.1 Förvaltningarnas synpunkter på rådets arbete	8
3.2 Brukarorganisationernas synpunkter på rådets arbete	9
3.2.1 Om rådets samarbete med nämnder/styrelser och förvaltningar	9
3.2.2 Om organisationernas representation	10
3.2.3 Om framgångsfaktorer	10
3.2.4 Om behov av förändringar	11
4 Andra former av brukarinflytande	12
4.1 Brukarinflytande på olika nivåer	12
4.2 Medborgardialog	13
4.3 Samverkans- och referensgrupper	13
4.4 Individuellt brukarinflytande	14
4.5 Stöd till föreningar	15
5 Förutsättningar för delaktighet och inflytande	16
5.1 Tillgänglighet	17
5.2 Hörselteknisk utrustning	17
5.3 Tillgänglig information och kommunikation	17
5.4 Brukarundersökningar	19
5.5 Delaktighet utifrån stadens funktionshinderpolitiska mål	20
Bilaga 1 - Handikapporganisationer	22
Bilaga 2 - Redovisning av FO:s verksamhet år 2010	24
Bilaga 3 - Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman	25

Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport till Kommunstyrelsen ska enligt den gällande instruktionen följa upp stadens verksamhet utifrån funktionshinderaspekter samt redogöra för brister och föreslå förbättringsåtgärder. FO:s årsrapport 2011 behandlar brukarinflytandefrågor och beskriver stadens samverkan med handikapporganisationer.

Samverkan med handikapporganisationerna är en förutsättning för genomförandet av funktionshinderpolitiken. Utveckling av former för medborgarinflytande och arbetsmetoder som stödjer brukarens inflytande är viktiga delar vid skapandet av en tillgänglig stad i världsklass. Rapporten beskriver de viktigaste dokumenten som reglerar kommunen skyldighet att samverka med handikapporganisationer och hur det formella brukarinflytandet har fungerat i stadens 29 handikappråd under mandatperioden 2007-2010. Rapporten beskriver även andra former av brukarinflytande samt förutsättningar för delaktighet för människor med funktionsnedsättningar.

Lokala handikappföreningar har erbjudits möjlighet att lämna synpunkter på brukarinflytande både genom enkätfrågor och i intervjuer. Synpunkter och erfarenheter från nämnder och bolag har inhämtats genom FO:s kontakter med berörda förvaltningar under perioden 2007-2010.

Förvaltningarna och organisationerna har en relativt samstämmig bild av handikapprådets funktion och betydelse. Det finns brister både när det gäller samverkan, arbetsformer och kompetens. Både organisationer och förvaltningar framhåller att handikappråd inte är ett väl fungerande forum för brukarinflytande. Det är problematiskt att rekrytera representanter med hög kompetens till totalt 29 råd. Rådets sammansättning representerar inte stadens befolkning med funktionsnedsättning. Bland annat ungdomar, personer i yrkesverksam ålder och personer med annan etnicitet än svensk saknas eller är underrepresenterade i stadens handikappråd.

Funktionshinderombudsmannens förslag:

- **Utred den formella samverkan med brukarorganisationer i form av handikappråd och byt namn på handikappråden till ”råd för funktionshinderfrågor”.** Valfungerande samverkansformer kräver ett ställningstagande till antalet råd, dess utformning och ekonomiska ersättningsregler samt rådets uppgifter och arbetsformer.
- **Utveckla nya samverkansformer och forum för brukarinflytande.** Bland annat barn och unga med funktionsnedsättning samt personer med funktionsnedsättning med annan etnicitet än svensk måste bli delaktiga i stadens samverkansformer.
- **Utveckla användningen av IT-teknik i anslutning till medborgardialog.** Sociala medier såsom Twitter och Facebook kan vara kanaler för informations- och åsiktsutbyte bland annat i tillgänglighetsfrågor.
- **Utveckla kontaktcenter i funktionshinderfrågor.** Informationskanaler och forum för råd, vägledning och stöd motsvarande Äldre Direkt behövs inom funktionshinderområdet.

1 Varför brukarinflytande och samverkan?

Människor med funktionsnedsättningar ska tillförsäkras mänskliga rättigheter och möjligheten att kunna leva som alla andra. Den enskilde ska kunna påverka sin situation, erbjudas möjligheter till egna val och bli delaktig i samhället. Detta förutsätter att brukarorganisationernas expertkunskaper och erfarenheter tas till vara och att den enskilde medborgaren med funktionsnedsättning har möjlighet att föra sin talan och påverka utformningen av stödinsatser.

Kommunernas skyldighet att medverka till brukarinflytande och samverka med organisationer som företräder intressen för personer med funktionsnedsättning regleras i internationella, nationella och lokala dokument. Handikapporganisationerna framhålls som legitima företrädare för personer med funktionsnedsättning och organisationernas roll markeras tydligt både i FN-konventionen¹ och i det nationella funktionshinderpolitiska arbetet. Skyldigheten till samråd med brukare och deras intresseorganisationer regleras även i lagstiftningen inom socialtjänstområdet.

1.1 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar

Förenta Nationernas (FN) Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning innefattar bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.

Artikel 4 påtalar skyldigheten att samråda med brukarorganisationer. Betydelsen av brukarinflytande framhålls vid utformning och genomförande av lagstiftning och riktlinjer för att konventionens innehåll genomförs. Skyldigheten till samråd gäller även vid andra beslutande processer i frågor som berör personer med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna ska ha nära samråd och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.

Artikel 32 handlar om internationellt samarbete. Konventionen betonar betydelsen av samarbete med det civila samhället, särskilt med organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning.

Artikel 33 handlar om nationellt genomförande och övervakning av funktionshinderpolitiken. Konventionen framhåller att organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning ska involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.

¹ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

1.2 FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s barnkonvention handlar om det enskilda barnets rättigheter.²

Artikel 2 slår fast att alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Artikel 12 handlar om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. Barnet skall särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ.

Socialdepartementet har gett Handisam³ i uppdrag att i samarbete med Handikappförbunden och Barnombudsmannen samla erfarenheter och sprida information om metoder och strategier för hur barn och ungdomar med funktionsnedsättning kan påverka beslut som rör dem själva⁴.

1.3 Nationella funktionshinderpolitiska inriktningsmål

I regeringens skrivelse⁵ om grunden för framtida strategin för funktionshinderpolitiken uppges att genomförandet av funktionshinderpolitiken förutsätter att handikapporganisationernas expertkunskap tas till vara. Samverkan med handikapporganisationerna anses vara en förutsättning för genomförandet av funktionshinderpolitiken.

1.4 Stadens funktionshinderpolitiska mål

Stockholms stads handikappolitiska program⁶ har varit ett av stadens styrdokument sedan år 2005. Programmet antogs av fullmäktige år 2004. Programmet har angett de handikappolitiska inriktningsmålen med siktet inställt på år 2010. Enligt stadens handikappolitiska inriktningsmål 2005-2010 ska ”nämnder och styrelser iaktta den lagstadgade skyldigheten att samverka med handikapporganisationer. Nämnder och styrelser ska, enligt gällande instruktioner för stadens handikappråd, ge råden möjlighet att ha aktivt brukarinflytande - insyn, inflytande och möjligheter att påverka.”

Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2011 -2015

Stockholms stads handikappolitiska program för åren 2005-210 ersätts med ett nytt program efter ett fullmäktigebeslut under år 2011. Förslaget till ett nytt program⁷ med funktionshinderpolitiska mål har utarbetats i samråd med representation från lokala handikapporganisationer. Programmet framhåller att stadens handikappråd aktivt ska medverka till att förverkliga stadens mål för delaktighet. Nämnder och styrelser ska i sin verksamhetsplanering, efter dialog med de berörda lokala handikappråden, besluta om vilka relevanta aktiviteter som ska prioriteras för att bidra till måluppfyllelse under det aktuella verksamhetsåret. Handi-

² FN:s konvention om barnets rättigheter

³ Handisam – Myndigheten för handikappolitisk samordning

⁴ Socialdepartementet 20110510, S2011/4747/FST

⁵ Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken och grunden för en strategi framåt, Regeringens skrivelse 2009/10:166

⁶ Stockholms Stads handikappolitiska program, KF 2004-12-14

⁷ Stockholm – En stad för alla – Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning, SAN oktober 2010

kappråden ska även medverka i uppföljningen av stadens funktionshinderspolitiska mål utifrån programmet för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

2 Formell samverkan i handikappråd

Stockholms stads formella samverkan med handikapporganisationer sker i stadens handikappråd. Samverkan kring frågor som berör vissa verksamheter och brukargrupper ska även ske med de i det aktuella fallet berörda brukarorganisationerna.

Intresseorganisationer för olika funktionshindergrupper finns både på riksnivå, regionalt i länet och lokalt på kommunnivå. En del organisationer finns inte på kommunnivå, i de fall samverkar Stockholms stad med regional länsorganisation eller med det aktuella riksförbundet. (Bilaga – handikapporganisationer)

Stockholms stads samarbetspartners är i första hand följande tre organisationer:

1. Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) i Stockholms stad, en paraplyorganisation för 29 lokala handikapporganisationer/föreningar som representerar ca 30 000 medlemmar.
2. Förbundet för Delaktighet, Handlingskraft och Rörelsefrihet (DHR) - Stockholmsavdelningen med ca 800 medlemmar i Stockholms stad.
3. Synskadades riksförbund (SRF) - Stockholms stad med ca 800 medlemmar i Stockholms stad.

HSO samordnar organisationernas nomineringar till ledamöter i stadens 29 handikappråd. Detta gäller även nomineringarna från organisationerna DHR och SRF.

2.1 Instruktion för stadens handikappråd

Instruktioner för handikappråd fastställdes år 2004⁸. Enligt instruktionen ska samtliga stadens nämnder och styrelser ha koppling till ett handikappråd. En del av stadens handikappråd är ett rådgivande organ för flera nämnder/bolag. Instruktionen för Kommunstyrelsen handikappråd reglerar att rådet har 16 ledamöter varav åtta ledamöter av förtroendevalda som utses av kommunstyrelsen. Åtta ledamöter och fyra ersättare ska nomineras av handikapporganisationer. Instruktion för nämndanknutna handikappråd reglerar övriga råd som är kopplade till stadens facknämnder, stadsdelsnämnder och bolagsstyrelser. I dessa råd finns sju ledamöter utsedda av handikapporganisationer.

Det framkommer i handikapprådets instruktion att den formella samverkan i handikappråd inte ska ersätta enskilda handikapporganisationers rätt till samverkan enligt de lagar som reglerar socialtjänstens verksamhet.

Utvärdering av instruktionen för stadens handikappråd genomfördes år 2007. Kommunstyrelsen beslutade⁹ att uppföljningens resultat inte krävde några förändringar i rådets instruktioner men att det fanns behov att se över rådets organisation. Inga beslut i frågan har tagits utöver detta.

⁸ Nya instruktioner för stadens handikappråd och Mandatperiodens längd för handikappråden (KF 2004 Dnr 326-2264/2003, 012-1472/2002)

⁹ Uppföljning av stadens handikappolitiska program och handikapprådets instruktioner (Utlåtande 2008:RVII Dnr 327-3869/2005)

FO:s synpunkter:

Det finns behov av att se över rådens organisation och arbetsformer. Handikappråd bör kallas ”råd för funktionshinderfrågor” enligt aktuellt språkbruk.

2.2 Arvodering och ersättningar

Enligt kommunallagen¹⁰ har förtroendevalda rätt till skälig ersättning för arbetsinkomst och ekonomiska förmåner som de förlorar på grund av uppdraget. Enligt Kommunallagen 4 kap 13§ ska fullmäktige besluta om en sådan ersättning.

Sveriges kommuner och landsting (SKL)¹¹ skriver i sin kommentar till Kommunallagen att utvecklingen mot s.k. brukarmedverkan i kommunerna har lett till tillsättning av flera s.k. intressesammansatta organ. Avsikten är att tillgodose samråds- och informationsbehov med vissa intressegrupper. Exempel på sådana organ är kommunala handikappråd.

De förtroendevalda som ingår i sådana grupper får ersättning enligt kommunallagens regler. SKL konstaterar i sin kommentar till kommunallagen att dessa regler inte är tillämpliga för ledamöter som är utsedda av intresseorganisationer. I den mån deras arbete är av en sådan art att det kan vara till nytta för kommunen bör det finnas möjlighet – men inte skyldighet – att ge ersättning.¹²

Förtroendevalda inom Stockholms stad har rätt till arvode och ersättningar med anledning av sina kommunala förtroendeuppdrag. Kommunfullmäktige i Stockholms stad har beslutat att sammanträdesarvode ska betalas ut till samtliga handikapp- och pensionärsråd i Stockholms stad.

Enligt instruktionerna för kommunstyrelsens handikappråd utses rådet av kommunstyrelsen. De nämndanknutna råden utses av respektive nämnd. Det framgår även av instruktionen till samtliga råd att ekonomiska resurser ska ställas till rådets förfogande t. ex för utbildning och information.¹³

FO:s synpunkter:

Det behövs en översyn av ersättningsreglerna. Ersättningar som utgår i anslutning till utbildningsinsatser och vid deltagandet i arbets- och referensgrupper beslutas av respektive nämnd och styrelse. Ersättningsreglerna praktiseras olika för stadens handikappråd.

Möjligheten att rekrytera fler rådsledamöter i yrkesverksam ålder påverkas av att rådsmöten, arbetsgrupper, referensgrupper och utbildningsinsatser sker på dagtid och innebär inkomstbortfall. Utebliven ersättning för t ex inkomstbortfall påverkar rådets sammansättning negativt.

¹⁰ Kommunallagen 4 kap 12-12b§§

¹¹ Sveriges kommuner och landsting

¹² Svenska kommunförbundets cirkulär 1978:33

¹³ Utlåtande 2004: RVII Nya instruktioner för stadens handikappråd

3 Synpunkter på handikapprådets arbete

3.1 Förvaltningarnas synpunkter på rådets arbete

Följande sammanfattning bygger på synpunkter om brukarinflytande och samverkan i stadens handikappråd utifrån FO:s sammantagna kontakter med förvaltningar och bolag under hela mandatperioden 2007-2010. Synpunkter från förvaltningarna har ej inhämtats på ett strukturerat sätt i form av enkät eller liknande. Funktionshinderombudsmannen har deltagit i sammanträden för kommunstyrelsens handikappråd och besökt andra rådsmöten enligt inbjudningar och önskemål. FO har haft återkommande kontakter med rådets sekreterare.

- Nämnder och styrelser följer i huvudsak de gällande instruktionerna. Handikappråd förses med en resurs för sekreteraruppgifter samt ekonomiska resurser för utbildning och information enligt gällande instruktioner.
- Kommunstyrelsens handikappråd har enligt instruktionen tillgång till utredningsresurser.
- I en del förvaltningar är nämndens sekreterare även sekreterare i handikapprådets möten men i de flesta av råden är sekreteraren en tjänsteman från förvaltningens utredarorganisation.
- Förvaltningarnas rutiner för ersättningar utöver sammanträdesarvoden varierar. Kommunfullmäktige/Kommunstyrelsens kansli har informerat stadens nämndsekreterare om hur arvoderingsreglerna ska tillämpas. (Se 3.2 Arvodering och ersättningar)
- Nämnder/ bolag med dess förvaltningar rapporterar om bristande engagemang från rådets ledamöter. Delvis ifrågasätts både aktivitet och kompetens hos en del handikappråd. Det förekommer att förvaltningarna inbjuder till referens- eller arbetsgrupper i aktuella frågor och föreningarnas intresse är lågt eller att medverkan uteblir helt i vissa fall.
- Rådets ledamöter lyfter fram enskilda/egna ärenden i handikapprådet, vilket är olämpligt och emot instruktioner. Även frågor som är utanför den aktuella nämndens/styrelsens ansvarsområde aktualiseras i handikappråd. Ordföranderollen är avgörande för styrning av innehållet och diskussionerna och således även för mötens kvalitet.
- Arbetsformerna i råden är huvudsakligen problemorienterade och fokuserade på kritik. Konstruktivt arbete som bygger på kompromisser mellan olika funktionshindergruppers ställningstaganden och även viss hänsyn till den aktuella verksamhetens förutsättningar efterfrågas.
- En del handikappråd anses ha bidragit med värdefull kompetens och att samarbetet mellan rådet och förvaltningen har varit konstruktivt.

3.2 Brukarorganisationernas synpunkter på rådens arbete

FO har skickat ut enkät till de lokala handikapporganisationerna DHR och SRF samt till HSO:s 29 medlemsorganisationer samt intervjuat representanter för de lokala handikapporganisationerna. Cirka hälften, 16 av organisationerna, besvarade enkäten.

3.2.1 Om rådens samarbete med nämnder/styrelser och förvaltningar

Handikapporganisationerna anser att följande faktorer minskar förutsättningarna för brukarinflytande i handikappråd:

- Rådets inflytande över beslutsprocesserna är mycket låg eller saknas helt. Handikappråd är oftast informationsmöten mer än forum för rådgivande inflytande. När aktuella frågor behandlas i rådet finns inte längre möjligheter att påverka det föreslagna beslutet.
- Rådets funktion och arbetsresultat varierar beroende bland annat på samarbetet med de berörda förvaltningarna. Många av råden har kompetenta sekreterare som i en del råd ensam bär ansvaret för förvaltningens kontakter med rådet.
- Ledamöter har svårt att hinna sätta sig in i ärenden och förankra frågan i sina organisationer för att kunna framföra en gemensam ståndpunkt innan nämnden ska fatta sitt beslut.
- Ansvariga politiker och verksamheternas ledning visar bristande intresse för funktionshinderfrågor och brukarinflytande. Rådets kontakter och möten med presidierna och berörda nämnders och styrelser ledamöter har delvis uteblivit trots att detta regleras i instruktioner.
- Uppföljning saknas beträffande resultat, hur rådets synpunkter har beaktats av nämnd/styrelse och förvaltning. Det är svårt att se resultat av rådets funktion/arbete.
- Barnperspektivet är eftersatt i de flesta av stadens handikappråd. Dessa frågor finns som en naturlig del i utbildningsnämndens, kulturnämndens och idrottsnämnders råd. I stadsdelsnämndernas handikappråd förekommer barnperspektivet i anslutning till utemiljöfrågor kring lekplatser.
- Unga är dåligt representerade i handikapporganisationer. Barnens/ungas röst kommer inte fram eftersom ledamöter representerar övre medelåldern och saknar kompetens och en aktuell bild av barn/ungas behov.
- Kvaliteten på en del sammanträden brister på grund av otillgängliga mötesmiljöer och bristande kunskaper om hörselteknisk utrustning. Brister i leverans av tillgängliga möteshandlingar försämrar möjligheterna till delaktighet t ex för ledamöter med synskador.

3.2.2 Om organisationernas representation

Handikapporganisationerna anser att följande faktorer beträffande representation påverkar handikapprådets kvalitet:

- Ordförandens förmåga och kompetens att leda möten påverkar mötenas kvalitet och innehåll.
- Flera råd har tidvis fungerat undermåligt under mandatperioden på grund av flera ledamöters höga frånvaro samt flera vakanser.
- Organisationerna har svårigheter att rekrytera ledamöter med hög kompetens och antalet yngre ledamöter är oacceptabelt lågt. Rådets sammanträden på dagtid förhindrar delaktighet för ledamöter i yrkesverksam ålder.
- Bristande kunskaper i samhällsfrågor har påverkat ledamöters engagemang i uppdraget att företräda medborgare med funktionsnedsättning.
- Fokus på frågor kring fysiska funktionshinder tar överhand på bekostnad av frågor som rör osynliga och kognitiva funktionsnedsättningar.
- Bristande samsyn kring funktionshinderpolitiska prioriteringar försämrar kvaliteten i handikapprådets funktion då många ledamöter företräder enbart sina egna organisationers intressen.
- Bristande tekniska och ekonomiska resurser hos ledamöter försämrar möjligheterna till snabbare kommunikation ledamöter emellan t. ex vid behov av kontakter per e-post och vid utskick/utskrift av handlingar.

3.2.3 Om framgångsfaktorer

I organisationernas enkätsvar lyfts ett antal egenskaper fram som kännetecknar de handikappråd som har fungerat bäst under mandatperioden 2007-2010:

- Bra samarbete med politiker och tjänstemän i berörda nämnder och styrelser och dess förvaltningar.
- Bra sekreterarstöd från förvaltningen samt representanter för förvaltningsledningen som deltar i sammanträden när så behövs.
- Ekonomiska resurser för utbildningsinsatser mm finns att tillgå.
- Rådet har kompetent sammansättning av ledamöter med hög närvaro och välfungerande ordförande.
- En proaktiv agenda där rådet och förvaltningen tillsammans har enats om viktiga frågor och genomfört aktiviteter utifrån dessa.
- Möten har bland annat konkreta uppgifter såsom studiebesök för att titta på tillgänglighet i stadsdelen t.ex. med gemensamma gatuvandringar med fokus på restauranger, butiker och utomhusmiljöer.

- Information om aktuella frågor lämnas till råden i god tid med möjlighet att påverka förslaget.
- Rådet behandlar övergripande funktionshinderfrågor som är av betydelse för ett stort antal personer med olika typer av funktionsnedsättningar och förmår att avfärda detaljfrågor som berör enskilda personer.
- Rådet uppmärksammar frågor som berör barn och unga med funktionsnedsättning (stående punkt på dagordningen).
- Rådet eftersträvar resultat och har ett system (restlistor) för att viktiga frågor ej ska glömmas bort likaså ett system för uppföljning av rådets verksamhet och resultat

Handikapporganisationer anser att följande råd i vissa delar kan framstå som goda exempel från mandatperioden 2007-2010:

Hägersten-Liljeholmens handikappråd, Idrottsnämndens handikappråd, Kulturnämndens handikappråd, Kyrkogårdsnämndens handikappråd, Kungsholmens handikappråd, Socialtjänstnämndens handikappråd, Stadsbyggnadsnämndens och Exploateringsnämndens handikappråd, Södermalms handikappråd, Trafiknämndens handikappråd och Utbildningsnämndens handikappråd.

3.2.4 Om behov av förändringar

Handikapporganisationer föreslår följande åtgärder för att förbättra kvaliteten i rådets arbete:

- Handikapprådets framtid behöver utredas omgående. Utredningen behöver omfatta även förekomsten av stadens formella möten med enskilda handikapporganisationer utöver handikappråd.
- Utredning behövs även kring hur de funktionshinderpolitiska målen (program för delaktighet för personer med funktionsnedsättningar) ska följas upp inom ramen för stadens handikappråd.
- Antalet råd behöver minskas och alla råd borde ha politikerrepresentation från berörd nämnd/styrelse. Politikerrepresentanter i Kommunstyrelsens (KS) handikappråd borde bestå av politiker som sitter i KS.
- Krav på högre kompetens behövs beträffande rådets ledamöter. Återkommande utbildningsinsatser om aktuella frågor och om ett fungerande samarbete behövs under mandatperioden.
- Handikappråden behöver bli rådgivande tidigare i beredningsprocesser. Fokusändring behövs från ett forum för information till forum för reell delaktighet, rådgivning och inflytande. Mer diskussioner i sakfrågor som är aktuella för beredning inför beslut.
- Ökad samordning behövs handikappråd emellan. Det behövs kunskap råden emellan om vad man arbetar med och vilka frågor är aktuellt. Det be-

hövs arbetsformer där det sker kontakt/återkoppling mellan centrala råd (KS och facknämnder/bolag) och stadsdelsnämnders råd.

- Råden borde ha en lättåtkomlig gemensam plats på stadens webbsida med protokoll, remissvar och information om aktuella frågor. Alla råd borde lägga ut sina protokoll på Insyn.
- Bättre uppföljning behövs angående resultat av rådets arbete. Återkoppling från nämnder/styrelser till berörda handikappråd borde vara bättre angående hur rådets synpunkter har behandlats. Regelbunden rapporteringsrutin behöver utvecklas.
- Större engagemang behövs i övergripande frågor som är av principiell betydelse ur funktionshinderaspekter. Detaljfrågor bör avhandlas i speciella möten som riktar sig till berörda enskilda förbund/föreningar istället för att dessa frågor behandlas i handikappråd.
- Principen att ledamöter nominerade av HSO skall företräda hela HSO-kollektivet behövs för att skapa förutsättningar för ömsesidig förståelse och samverkan mellan olika intressegrupper. Dessutom behövs samverkan mellan HSO, DHR och SRF.
- HSO behöver resurser för samordning, uppföljning och utbildningsinsatser i sin samordnande funktion.
- Andelen yngre ledamöter behöver öka, vilket förutsätter bland annat ersättningsregler som tar hänsyn till förlorad arbetsinkomst.
- Handikappråden behöver inhämta synpunkter från unga medborgare med funktionsnedsättningar. Nämnder kan i samarbete med handikapprådet ordna särskilda möten, forum, hearings med ungdomar för att inhämta deras synpunkter. Det behövs resurser för temamöten och temadagar på skolor och fritidsgårdar.
- Målinriktade föreningsbidrag bör riktas till organisationer/föreningar som uppmärksammar och tar initiativ till medborgarinflytande och delaktighet bland barn och ungdom med funktionsnedsättning.
- Respektive handikapporganisations direkta kontakter med politiker och beslutsfattare är minst lika effektivt sätt att påverka som via handikappråd.

4 Andra former av brukarinflytande

4.1 Brukarinflytande på olika nivåer

Bemötande av personer med funktionsnedsättning kan delas upp i möten på tre nivåer¹⁴.

¹⁴ Ett nationellt program för att öka kompetensen om bemötande, Sisus 2003

- Kollektivt bemötande - samhällets syn på rättigheter för personer med funktionsnedsättning, riksdag och regeringsnivå
- Organisatoriskt bemötande - hur politik och lagstiftning förverkligas för förtroendevalda, chefer, handläggare, personal inom myndigheter och verksamheter som ger stöd till personer med funktionsnedsättning
- Individuellt bemötande - anställdas/omgivningens förmåga att visa respekt vid det enskilda mötet

Funktionshinderpolitiska mål och FN-konventionen har antagits på nationell nivå. Brukarinflytande regeras i lagstiftning i bland annat Hälso- och sjukvårdslagen (HSL), Socialtjänstlagen (SoL), Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och Skollagen. Kommunen har skyldighet att även samverka med andra myndigheter och organisationer.

Den enskilda brukarens möjlighet till delaktighet kräver att man kommer till tals, har inflytande över insatsernas utformning, är delaktig i viktiga beslut i sitt liv och att ens självbestämmande och integritet respekteras. Bland annat individuell planering enligt SoL och LSS och åtgärdsprogram enligt Skollagen avser att förstärka brukarens inflytande över insatsernas genomförande och samordning.

4.2 Medborgardialog

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) lyfter fram betydelsen av medborgardialog som en metod för utveckling av både demokrati och effektivisering. I skriften *Civilsamhället som utvecklingskraft*¹⁵, ett s.k. positionspapper av SKL, framhålls betydelsen av förenings- och folkbildningstraditionen som bland annat fungerar som sociala mötesplatser och ger röst åt breda grupper. En utmaning för föreningslivet är att förhindra att medlemstalet minskar. Det behöver uppmärksammas att föreningarnas aktiviteter koncentreras till mer resursstarka medborgare och att ungdomars deltagande i föreningslivet har minskat.

SKL har antagit en serie dokument, skrifter och faktablad som redovisar SKL:s syn på patient- och brukarmedverkan i hälso- och sjukvård och socialtjänst. SKL anser att det finns behov av att fortsätta utveckla relationerna mellan t ex kommuner och civilsamhället. SKL ska verka för att stödja kommunernas arbete för att skapa nya former för medborgarnas delaktighet, valmöjligheter och integrera dialogen med medborgarna i styrprocess och verksamhetsutveckling¹⁶.

www.skl.se/medborgardialog

Stadens formella samverkan med handikapporganisationer sker i handikappråd. Brukarinflytande inom funktionshinderområdet förekommer även i andra former.

4.3 Samverkans- och referensgrupper

De flesta av brukarorganisationer uppger att de har representation i olika typer av samverkansgrupper mellan sjukvården och patientföreningar samt i referensgrupper eller brukarråd inom landstingets hälso- och sjukvård. Därutöver deltar organisationer i regionala nätverk och även i nationell samverkan inom vissa områden.

Organisationer deltar i olika referensgrupper och projektgrupper kopplade till projekt som är finansierade av Europeiska Unionen, Allmänna Arvsfonden mm.

¹⁵ *Civilsamhället som utvecklingskraft* (SKL 2009-01-23)

En del organisationer har representation i lokala projekt inom Stockholms stad både när det gäller tillgänglighetsarbete och olika projekt inom nämndernas och bolagens verksamheter.

Exempel på samverkansformer som förekommer utöver handikappråd:

- Skärholmens stadsdelsnämnd har inrättat ett ungdomsråd.
- Skärholmens stadsdelsförvaltning har s.k. boendemöten för vuxna personer som bor i bostäder med särskild service enligt LSS.
- Fastighetsbolaget Micasa AB inbjuder till referensgrupper med representation från olika funktionshindergrupper i anslutning till olika planeringsprocesser.
- Flera stadsdelsnämnder har brukarråd inom socialpsykiatrins verksamheter.
- Verkstadsklubb är en brukarrådsform inom daglig verksamhet enligt LSS, där arbetsplatsens verkstadsklubb leds av utomstående d.v.s. Studieförbundet Vuxenskolan.
- Flera nämnder och styrelser inbjuder berörda handikapporganisationers representanter till arbetsgrupper eller referensgrupper i anslutning till utvecklingsarbete och projekt.

4.4 Individuellt brukarinflytande

Det individuella inflytandet kan säkerställas bland annat med legala företrädare såsom god man och förvaltare. Olika typer av stödinsatser såsom personliga ombud, kontaktpersoner och stödpersoner i berörda verksamheter har i uppgift att företräda och/eller stödja den enskilde. Den enskilda brukarens möjlighet till delaktighet kräver att hon/han kommer till tals, har inflytande över insatsernas utformning, är delaktig i viktiga beslut i sitt liv och att personens självbestämmande och integritet respekteras.

Individens inflytande över planering, genomförande och samordning av insatserna förstärks genom individuell planering enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lagen om Stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och åtgärdsprogram enligt Skollagen.

Individuellt brukarinflytande kan förstärkas även i anslutning till utarbetandet av genomförandeplaner som inrättas av utförarenheter vid beställning av den beviljade stödinsatsen.

Granskningsmodeller och olika former av brukarrevisioner utvecklas för att ge brukarna en aktiv roll vid granskningen/utvärderingen:

Stockholms stads funktionshinderinspektörer granskar stöd- och service för personer med funktionsnedsättningar utifrån brukarsynvinkel.

Exempel på externa utvärderingsmodeller med brukarfokus är bland annat en metod för utvärdering och utveckling som har initierats av föreningen FUB¹⁶. Brukarstyrd utvärdering och kvalitetsutveckling (BUKU) har främst betoningen av brukarperspektivet och den direkta nyttan genom konkreta utvecklingsförslag.

I Göteborg stad har man utvecklat en modell för brukarrevision som metod för kvalitetsgranskning och kvalitetsutveckling. Det innebär att brukarna utbildas gemensamt med handledare för att granska verksamheter. Syftet är att stärka brukarinflytandet för människor som har svårt att komma till tals.

<http://www.goteborg.se/wps/portal/brukarrevision>

4.5 Stöd till föreningar

Handikapporganisationer på nationell nivå får statsbidrag för sitt intressepolitiska arbete. Landstinget Stockholms län anslår årligen bidrag för intressepolitisk/idéburen verksamhet till organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

Stockholms stad ger stöd till föreningslivet bland annat med följande insatser:

Socialnämnden beviljar bidrag till frivilligorganisationer¹⁷ som bedriver stadsövergripande frivilligt socialt arbete i enlighet med inriktningen i lagarna SoL och LSS. Staden ger stöd till verksamhet som är direkt individstödande och som organiserar och aktiverar människor vilka av olika anledningar behöver särskilt stöd för att klara ett självständigt och människovärdigt liv samt ge stöd även åt organisationernas policyarbete.

Stadsdelsnämnderna stödjer lokala föreningar med föreningsbidrag för verksamheter som erbjuder aktiviteter lokalt inom stadsdelen för dess innevånare. Bidrag kan utgå bland annat till föreningar för barn och ungdomar och personer med funktionsnedsättning.

Kulturnämnden ansvarar för stöd till det fria kulturlivet och Stockholms föreningsliv. Kulturförvaltningen ger ekonomiskt stöd till verksamheter och projekt som arbetar professionellt med kultur.

Stödformerna inom kulturförvaltningen ses över under 2011 och förändringarna förväntas börja gälla från och med 2012. Syftet är att utforma ett stödsystem som på ett bättre sätt stimulerar produktivitet, konstnärlig förnyelse och kvalitet. Särskild uppmärksamhet skall ägnas verksamheter som strävar efter att nå publikgrupper som varit svagt företrädade i stadens kultur- och föreningsliv. Verksamheter som beviljas kultur- och integrationsstöd skall så långt det är möjligt förläggas i lokaler som är tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning.

Idrottsnämndens föreningsstöd går i första hand till verksamhet för barn och ungdomar. Idrottsförvaltningen har kontakt med både idrotts- och andra föreningar såsom kultur-, scout- och handikappföreningar. Syftet med stadens stöd är att det genom en bred föreningsverksamhet ska ges möjlighet till en omfattande och stimulerande fritid.

¹⁶ Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna

¹⁷ Riktlinjer för stöd till frivilligorganisationer (SotN 2004-02-17)

Idrottsnämnden beviljar bidrag för föreningarnas barn- och ungdomsverksamhet när verksamhet bedrivs i Stockholms stad . Det förekommer drift- och investeringsbidrag, ledarutbildningsbidrag, lokalkostnadsbidrag, lägerbidrag, medlemsaktivitetsbidrag och nybildningsbidrag.

Idrottsnämnden beviljar även stimulans- och inkluderingsbidrag till barn- och ungdomsföreningar som är verksamma i Stockholms stad och som inkluderar personer med funktionsnedsättning i sin verksamhet. Stöd kan utgå även för att starta en riktad verksamhet för en grupp med funktionsnedsättning, där deltagarna inte kan delta i den ordinarie verksamheten på grund av sin funktionsnedsättning.

Idrottsförvaltningen ger även aktivitetsstöd för föreningslivet för att skapa aktiviteter för vuxna personer med utvecklingsstörning som bor i gruppboende.

Subventionerad föreningstaxa kan sökas av lokala Stockholmsföreningar. Bidraget ger föreningen möjligheten att träna till ett subventionerat pris i de idrottsanläggningar som tillhandahålls av staden. Förening kan under vissa förutsättningar erhålla 0-taxa i stadens anläggningar.

FO:s synpunkter:

Handikapporganisationer behövs i medlemstödande arbete. Detta gäller särskilt personer med funktionsnedsättningar som lever i ensamhushåll och personer som har bristande förmåga att föra sin talan. Ett fåtal organisationer har resurser för stödande ombudsmannafunktion.

Handikapporganisationerna behöver tillgång till möteslokaler med både fysisk och hörselteknisk tillgänglighet.

Det finns olikheter i synen på organisationernas intressepolitiska arbete. Staten och landstinget stödjer organisationernas intressepolitiska arbete till skillnad för Stockholms stad.

5 Förutsättningar för delaktighet och inflytande

Brukarinflytande förutsätter vissa grundläggande krav på tillgänglighet i mötet med medborgaren såväl på organisatorisk nivå som i mötet med den enskilde brukaren.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) anser att följande frågor behöver uppmärksammas och utvecklas beträffande brukarmedverkan inom socialtjänsten¹⁸:

- Synen på brukaren som mottagare av tjänster behöver ersättas med ett förhållningssätt där brukaren innehar rollen som medskapare.
- Metoder för systematiskt synliggörande av kunskap, synpunkter och erfarenheter behöver utvecklas.
- Lättillgänglig information om kvalitetsredovisningar och öppna jämförelser till brukare och deras närstående är en förutsättning för delaktighet.

¹⁸ Patient- och brukarmedverkan (SKL 2010-08-20)

- Utbildning till medarbetarna behöver utgå ifrån ett förhållningssätt där brukaren är medskapare av socialtjänsten.
- Medborgardialog ska ske även utöver intresseföreningar för att fånga ut-satta grupper utanför föreningstraditionen och fler former av brukardialog behöver utformas utöver de redan etablerade.
- Kunskap om barnens rätt att vara delaktiga behöver förverkligas.
- För att personer med nedsatt autonomi ska kunna vara delaktiga krävs att särskild hänsyn, stöd och kompetens utvecklas.

5.1 Tillgänglighet

Den fysiska och kommunikativa tillgängligheten är en viktig förutsättning för delaktighet liksom samverkan både på organisatorisk och individnivå. Handisam¹⁹, som har ett regeringsuppdrag att stödja kommunernas och landstingens tillgänglighetsarbete har fastställt att även samverkan med handikapporganisationer är ett av de åtta kriterierna för kommunernas tillgänglighetsarbete.

5.2 Hörselteknisk utrustning

Hörselteknisk utrustning, inklusive kunskap om hur den fungerar, behöver bli en självklar del av en tillgänglig verksamhet.

Delar av stadens bibliotek och kulturlokaler har installerat hörselslingor med stöd av kulturförvaltningens tillgänglighetssatsning. Dessutom har allt fler förvaltningar skaffat sig mobila hörselslingor som kan bokas till sammanträden vid behov.

Hörselskadades förening i Stockholm (HRF) undersökte under våren 2008 förekomsten av hörselteknisk utrustning i samlings-salar/aulor i stadens grund- och gymnasieskolor och i lokaler för stadsdelsnämndernas öppna sammanträden. Skolornas aulor/samlings-salar hade stora brister i hörsel-tillgänglighet. Kartläggningen visade att endast fyra av stadsdelsnämnderna hade fullt tillgängliga sammanträden för hörselskadade medborgare. Uppföljning år 2010 visar totalt sett en förbättring av situationen men fem av 14 stadsdelsnämnder saknade fortfarande hörselteknisk utrustning vid nämnds-sammanträden som är öppna för allmänheten.

5.3 Tillgänglig information och kommunikation

Kommunfullmäktige antog hösten 2006 en kommunikationspolicy²⁰ för samtliga nämnder och styrelser. Stadens kommunikation ska bidra till förverkligandet av beslut, verksamhetsmål och Vision 2030. Tillgänglighetsaspekten betonas och det ska vara möjligt att komma i kontakt med staden på olika sätt; via hemsidan, telefon, medborgarkontor eller via personlig kontakt.

Tillgänglig kommuninformation tillgodoses med service som levererar tillgängliga offentliga handlingar på önskad medier och att olika former av möten för allmänheten sker i tillgängliga möteslokaler och med tillgängliga möteshandlingar.

¹⁹ Handisam - Myndigheten för handikappolitisk samordning

²⁰ Kommunikationspolicy Stockholm stad KF 2006

Inläsningstjänster

Inläsningstjänster avser produktion av handlingar/material på tillgängliga medier. Upphandling av tjänster har genomförts under år 2010. Tjugo av stadens nämnder deltog i upphandlingen. Alla nämnders och styrelsers verksamheter har dock skyldighet att producera information och handlingar på tillgängliga medier. Tillgänglighet till stadens offentliga handlingar, även när det gäller handikapprådets möteshandlingar, varierar men medvetenheten har ökat. Bland annat har KF/KS-kansliet utarbetat rutiner för hur efterfrågan på handlingar på alternativa medier ska mötas av kansliet.

Lättläst information

Personer med utvecklingsstörning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, läs- och skrivsvårigheter, demenssjukdomar och personer med bristande språkkunskaper i svenska har behov av information i lättläst form.

Tillgänglig webb

Staden webbplats www.stockholm.se som är upplagd enligt riktlinjer²¹ för tillgänglig hemsida. Ca 600 redaktörer lägger ut information på webbplatsen. I stadens kommunikationspolicy ingår bland annat uppdatering av e-strategi²² som beskriver visionen om en modern och digitaliserad förvaltning. Detta innebär enkel åtkomst till information över organisationsgränserna, inom och mellan stadens nämnder, mellan staden och medborgarna samt mellan staden och andra myndigheter och organisationer.

E-tjänster

Stockholms stad har som mål att öka möjligheterna för stockholmarna att själva utföra sina ärenden bl. a. via utveckling av e-tjänster som ska kunna användas oavsett användarens förutsättningar. En viktig förutsättning för att e-tjänster ska fungera är att tjänster skapas utifrån ”design för alla”- principen utifrån de behov som bland annat olika funktionsnedsättningar medför. Informationens tillgänglighet utifrån olika funktionshinderaspekter har aktualiserats, t ex när det gäller personer som är döva, har hörselskador, synskador eller kognitiva svårigheter.

Jämförservice

Valfrihet är en del av brukarinflytandet och förutsätter bra information så att medborgaren ges möjlighet att tillgodogöra sig information och göra sitt val. ”Jämför service”- tjänster är under utveckling för att uppnå användarvänlighet för både brukare och handläggare.

Kontaktcenter

Det finns behov av att uppmärksamma behov hos personer med dålig ekonomi och med svårigheter att föra sin talan. En del personer med funktionsnedsättningar saknar kunskaper om stödformer, lagstiftning och regelverk samt hur samhället organiserar stödinsatserna. Allt fler personer med funktionsnedsättningar saknar en kuratorkontakt, personligt ombud eller liknande som kan vara behjälplig exempelvis vid nödvändiga myndighetskontakter.

Göteborgs stad har ett exempel på en stödverksamhet inom funktionshinderområdet. Brukarstödcentrum ger råd, stöd och vägledning. Verksamheten drivs av

²¹ Web Accessibility Initiative (WAI)

²² E-strategi för Stockholms stad (Dnr 051-823/2008)

Handikappföreningarnas samarbetsorgan HSO i Göteborg på uppdrag av Göteborgs stad och riktas till både barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. Brukaren måste inte vara medlem i en handikappförening eller ha en viss diagnos, för att få stöd av Brukarstödcentrum. www.gbghso.se

Stockholms stad har haft avtal med stödverksamheten Bosse - Råd, stöd och kunskapscenter som har delvis liknande uppdrag för begränsad målgrupp. www.bosse-kunskapscenter.se

FO:s synpunkter:

Staden behöver utveckla ett forum för vägledning och stöd inom funktionshinderområdet. Samverkan kan med fördel ske med Äldre Direkt som är ett informations- och kontaktcenter inom stadens äldreomsorg och med informationsverksamheten Forum Funktionshinder inom Stockholms läns landsting.

Staden behöver utveckla samverkansformer/arbetsformer som ger möjligheter till inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, t ex brukarråd, hearings, workshops.

Staden behöver utreda och utveckla användning av IT-teknik i anslutning till medborgardialog t ex. möjligheter till inflytande och dialog via sociala medier Twitter och Facebook.

5.4 Brukarundersökningar

Brukarundersökningar är en del av brukarinflytande där brukarens eller medborgarens synpunkter på service/verksamheter kan användas i jämförelser och vid verksamhetsutveckling. I Stockholms stad genomförs ett antal återkommande brukarundersökningar som en del av stadens kvalitetsuppföljning. Brukarundersökningar omfattar bland annat följande målgrupper:

- Föräldrar med barn inom förskoleomsorg.
- Föräldrar med barn inom grundskolan i årskurs 2.
- Elever i årskurs 5 och 8. Elever i årskurs 2 på gymnasiet. Undersökningen genomförs som en totalundersökning via en webbenkät och genomförs på plats i skolan under skoltid inom respektive årskurs.
- Personer med insatser daglig verksamhet, gruppboenden, korttidsboenden och barnboenden enligt LSS.
- Äldre med hemtjänst, vård- och omsorgsboenden och dagverksamhet för äldre.
- Medborgarundersökning inom stadsmiljö, kultur och idrott riktad till ett representativt urval av stockholmare.
- Elever i årskurs 9 – drogvaneundersökning.

- Trygghetsmätning inom respektive stadsdel.
- Samtliga klasser i grundskolans årskurs 9 och i gymnasiet år 2 - Stockholmsenkäten, en totalundersökning om ungdomars normbrott och avvikande beteende.

FO:s synpunkter:

För att personer med funktionsnedsättningar ska kunna göra sin röst hörd i enkäter och undersökningsmetoder krävs att de är tillgängliga och utformade på ett tillgängligt och begripligt sätt.

För att få fram fakta om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättningar måste undersökningar som riktas till medborgarna innehålla relevanta frågor utifrån stadens funktionshinderpolitiska mål.

5.5 Delaktighet utifrån stadens funktionshinderpolitiska mål

Det nya programmet för delaktighet för personer med funktionsnedsättningar förväntas antas under våren 2011. Programmet föreslås ha en tydlig koppling till stadens budgetarbete med fokus på uppföljningsbara mål. Programmets prioriterade mål med koppling till budgetarbete och verksamhetsplanering ger konkreta uppgifter för stadens handikappråd. Sammanträden kan inplaneras utifrån ett tid-schema som ger förutsättningar för delaktighet utifrån programmets mål vid verksamhetsplanering och uppföljning.

Även representanter för handikapporganisationer har framhållit att arbete utifrån det nya programmet för delaktighet för personer med funktionsnedsättningar ger en grund för konstruktiv samverkan. Råden och nämnderna kan enas om aktiviteter utifrån programmets mål och beakta olika funktionshinderaspekter och barnperspektivet.

Handikappråd kan lämna förslag på prioriterade adekvata aktiviteter utifrån respektive verksamhetsområdets ansvar för att de funktionshinderspolitiska målen ska kunna uppnås. Utbildningsinsatser om stadens mål enligt delaktighetsprogrammet förväntas genomföras under år 2011.

Organisationerna har tidvis svårigheter att fylla samtliga platser i stadens handikappråd. SRF har valt att inte vara representerade i stadsdelsnämndernas och bodelagens handikappråd under mandatperioden 2011-2014. Samverkan i dessa råd anses inte ha gett önskat resultat. Ambitionen framöver är att kunna utnyttja påverkansmöjligheterna inom ramen för facknämnder råd mer effektivt. DHR har representation i de flesta av handikappråden. HSO samordnar organisationernas nomineringar till samtliga handikappråd.

Medelåldern för representanter/ledamöter i stadens handikappråd var under mandatperioden 2007-2010 (enligt uppgifter vid årsskiftet 2007/2008) 57 år.

Inför mandatperioden 2011-2014 har HSO- Stockholm stad för första gången begärt CV på respektive person inför nomineringsarbetet för att på bättre sätt förse

handikappråden med särskild kompetens i det berörda rådet. En kunskapsbank om vilken kompetens finns och kan efterfrågas hos respektive ledamot är under utveckling. HSO planerar även regelbundna ordförandeutbildningar och politikerträffar.

Funktionshinderombudsmannen har från stadens sida sedan år 2003 erbjudit introduktions- och informationsinsatser för både rådens ledamöter och sekreterare. Introduktionens innehåll har handlat om grundläggande kunskaper om hur staden styrs. Information om lagstiftning och regelverk inom stadsplanering, byggande, utbildningsverksamhet, socialtjänst samt idrott, fritid och kulturområdet har erbjudits i samarbete med berörda förvaltningar.

FO:s synpunkter:

Den formella samverkan med brukarorganisationer i form av handikappråd behöver utredas för att ta ställning till bland annat antalet råd och dess utformning samt rådets uppgifter och arbetsformer.

Nya samverkansformer och forum för medborgardialog och brukarinflytande behöver utvecklas. Delaktighet och inflytande ska gälla även för personer som inte finns representerade i de etablerade organisationerna. Former för brukarinflytande behöver utvecklas gällande barn och unga med funktionsnedsättning samt gällande personer med funktionsnedsättning med annan etnicitet än svensk.

Stadens handikappråd ska enligt nuvarande instruktioner ha minst sex sammanträden per år. Möten kan förslagsvis schemaläggas utifrån nämnders och styrelsers verksamhetsplanering och uppföljning och ha följande innehåll:

1. Verksamhetsplanering – förslag på aktiviteter
2. Uppföljning vid verksamhetsberättelse och bokslut, delårsbokslut
3. Möte med ledamöter i nämnd/styrelse
- 4-6. Övriga möten med teman utifrån respektive nämnd/styrelsens ansvar.
Exempel: fysisk tillgänglighet, kommunikativ tillgänglighet, kunskap och bemötande, barnperspektiv, skola/utbildning, arbetsmarknadsfrågor/sysselsättning, boendefrågor, idrott, fritid och kultur.

Bilaga 1 - Handikapporganisationer

Riket

Handikappförbunden består av 39 rikstäckande handikapporganisationer med sammanlagt halv miljon medlemmar med uppgiften är att påverka och förändra samhället så det blir tillgängligt för alla.

Afasiförbundet i Sverige

Astma- och Allergiförbundet

Autism- och Aspergerförbundet

Blodcancerförbundet (BLC)

Bröstcancerföreningarnas Riksorganisation (BRO)

DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder

Dyslexiförbundet FMLS

Elöverkänsligas Riksförbund

FUB För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning

Förbundet Blödarsjuka i Sverige (FBIS)

Hiv-Sverige

Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft

Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund

Hjärtebarnsförbundet

ILCO Riksförbundet för stomi- och reservoaropererade

Mun- & Halscancerförbundet (MHCF)

Njurförbundet

Parkinson Förbundet

Personskadeförbundet RTP

Primär immunbrist organisationen (PIO)

Prostatacancerförbundet

Psoriasisförbundet

Reumatikerförbundet

Riksförbundet Attention

Riksförbundet Cystisk Fibros (RfCF)

Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)

Riksförbundet för Mag- och Tarmsjuka (RMT)

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)

Riksförbundet Sällsynta diagnoser

Schizofreniförbundet

Stamningsförbundet

STROKE-Riksförbundet

Svenska Celiakiförbundet (SCF)

Svenska Diabetesförbundet (SD)

Svenska Epilepsiförbundet (SEF)

Svenska OCD-förbundet Ananke

Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)

Sveriges Fibromyalgiförbund (SFF)

Tandvårdsskadeförbundet (TF)

Lika Unika är en samarbetsorganisation som bildades 2009 för att gemensamt agera och påverka kring ökad tillgänglighet och delaktighet i samhället för personer som har en funktionsnedsättning kopplat till syn, hörsel, rörelse och kognition. Lika Unika har fem medlemsförbund inom handikapprörelsen.

Förbundet Sveriges Dövblinda FSDB

Hörselskadades Riksförbund HRF

Neurologiskt Handikappades Riksförbund NHR

Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdom RBU

Synskadades Riksförbund SRF

Regionalt

Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO) i Stockholms län är ett samarbetsorgan för länstäckande handikapporganisationer. Det intressepolitiska arbetet bedrivs huvudsakligen genom samverkansråden med Stockholms läns landsting.

DHR Stockholms läns distrikt omfattar elva avdelningar i hela länet. DHR Stockholms län samverkar med Stockholms läns landsting, Försäkringskassan och Länsarbetsnämnden genom respektive samverkansorgan.

Synskadades Riksförbund (SRF) i Stockholms och Gotlands län

Synskadades Riksförbund, SRF, är en ideell intresseorganisation för synskadade. SRF arbetar med informationsinsatser och stödjer ögonforskningen.

Lokalföreningar i Stockholms stad

HSO - Handikappföreningarnas Samarbetsorgan i Stockholm

är en paraplyorganisation för 29 medlemsföreningar som är verksamma inom Stockholms stad och representerar ca 30 000 medlemmar:

Afasiföreningen i Stockholms län
 Astma- och Allergiföreningen i Stockholm
 Attention Stockholms stad
 Autism- och Aspergerföreningen Stockholms län
 Celiakiföreningen i Stockholms län (CFS)
 Dyslexiförbundet FMLS i Stockholm
 Epilepsiföreningen i Stor-Stockholm
 Elöverkänsligas Förening i Stockholms län (FEB)
 Föreningen för Hörselskadade och Döva Barn med Familjer (FHDBF)
 Föreningen Hjärt- och Lungsjuka i Stockholm (FHLIS)
 FUB Stockholm - För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning
 Hjärnskadeförbundet HJÄRNKRAFT Stockholms län
 Hörselskadades förening i Stockholm (HRF)
 IFS Stockholmsdistriktet – Intresseförb. för pers. med schizofreni och liknande psykoser
 Mun- och Halscancerföreningen Stockholms län
 Neurologiskt Handikappades Riksförbund, Stockholmsföreningen (NHR)
 Psoriasisföreningen i Stockholms län
 Reumatikerföreningen Stockholm
 Riksförbundet för stomi- och reservoaropererade, Stockholms län (ILCO)
 Föreningen för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar i Stockholms län (RBU)
 Stockholms-Föreningen Cystisk Fibros (RfCF)
 Stockholms länsförening av Riksförbundet för Mag- och Tarmsjuka (RMT)
 Riksförbundet för Social och Mental Hälsa Stockholms läns distrikt (RSMH)
 Storstockholms lokalförening av Personskadeförbundet RTP (RTP-StS)
 Stockholms Dövas Förening (SDF)
 Stockholms Stamningsförening (SSF)
 STROKE-föreningen Stockholms län
 Vuxendöva i Sverige, Stockholms län (VIS)
 Ångest Syndrom Sällskapet i Stockholm (ÅSS)

SRF - Synskadades riksförbund – lokalföreningen i Stockholms stad

med ca 800 medlemmar.

DHR - Delaktighet, Handlingskraft och Rörelsefrihet Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder – Stockholmsavdelningen med ett geografiskt verksamhetsområde som förutom Stockholm också omfattar kommunerna Ekerö, Lidingö, Sollentuna och Solna med ca 800 medlemmar i Stockholms stad.

Bilaga 2 - Redovisning av FO:s verksamhet år 2010

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport till kommunstyrelsen ska enligt den gällande instruktionen följa upp stadens verksamhet utifrån funktionshinderaspekter och föreslå förbättringsåtgärder.

FO:s roll och arbetssätt

- Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade år 2000 att inrätta en funktionshinderombudsman (FO). Kommunstyrelsen fastställde år 2001 en instruktion (bilaga 3) för FO:s verksamhet. Tjänsten tillsattes år 2002.
- FO har i uppgift att bevaka stadens verksamheter utifrån funktionshinderaspekter. Enligt instruktionen för FO-funktionen åvilar ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering respektive nämnd och bolagsstyrelse. FO skall arbeta strukturellt och övergripande samt vara en resurs och ett komplement till stadens nämnder och styrelser.
- FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättningar, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut.
- FO ska årligen avge en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet. Årsrapporten 2010 var en uppföljning av de handikappolitiska målen som fastställdes i stadens handikappolitiska program år 2004.
- FO-funktionen har år 2010 budgeterats med 1 mnkr och har haft en administrativ tillhörighet på socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Information, rådgivning och vägledning

Totalt 548 telefonsamtal och 349 ärenden per brev/e-post inkom till FO under år 2010. Frågor om myndighetsutövning och om kvalitet inom stöd och serviceinsatser har dominerat under året. En tredjedel av aktuella frågor handlade om situationen för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och behov av råd och vägledning kring stödinsatser och samverkan mellan olika enheter och myndigheter. Mest aktuellt därutöver var frågor relaterade till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar och förfrågningar om FO:s medverkan vid informations- och utbildningsinsatser.

Vägledning och rådgivning ägde rum per telefon eller att svar lämnades per brev/e-post. Vid behov hänvisades till fortsatta kontakter med de ansvariga nämnderna och styrelserna eller de myndigheter som är ansvariga för den aktuella frågan. Rådgivning gavs även i övergripande, kollektiva sammanhang i möten och vid utbildningstillfällen som organiserades av både staden, andra myndigheter och av handikapporganisationer.

FO deltog under året i totalt 236 informations- och samarbetsmöten samt i utbildningstillfällen med stadens förvaltningar, andra myndigheter, handikapporganisationer och privata aktörer. FO har deltagit i samarbetsmöten i form av nätverk, styr-, arbets- och referensgrupper där man har efterfrågat funktionshinderkompetens.

Bilaga 3 - Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman

Arbetsuppgifter

1 § Funktionshinderombudsmannen (FO) skall verka för att medborgare med funktionshinder tillförsäkras goda levnadsförhållanden och att de ges samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra människor. Funktionshinderombudsmannen skall bevaka stadens verksamheter, utgöra ett forum för funktionshindrade samt följa vad som händer i omvärlden.

2 § Det ansvar för funktionshindrade, som åvilar stadens nämnder och styrelser kvarstår oförändrat. Funktionshinderombudsmannen skall hos nämnder och styrelser initiera förslag till förbättringar. Det ankommer på nämnder och styrelser i enlighet med reglementen, bodelagsordningar och stadens riktlinjer att besluta om åtgärder. Ansvar för uppföljning syftar bland annat till att bygga upp rutiner för hantering av uppmärksammade brister och framläggande av förslag till åtgärder. Ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering åvilar nämnder och styrelser.

Organisatorisk tillhörighet

3 § Funktionshinderombudsmannen tillhör stadsledningskontoret.

Forum för funktionshindrade, anhöriga och organisationer

4 § Funktionshinderombudsmannen skall ge information samt svara för rådgivning och stöd till funktionshindrade, anhöriga och organisationer, nämnder, styrelser samt handläggare och myndigheter. Funktionshinderombudsmannen skall ej handlägga enskilda ärenden och skall ej företräda enskilda medborgare. Funktionshinderombudsmannen har ej befogenhet att överpröva eller ändra av annan myndighet fattat beslut.

Uppföljning och rapportering

5 § Funktionshinderombudsmannen skall fortlöpande bevaka att lagstiftning, stadens riktlinjer, policydokument och handikappplaner följs samt att nämnder och styrelser upprättar lokala handikappplaner. Uppföljningen skall dokumenteras och redovisas för berörda nämnder och styrelser.

6 § Funktionshinderombudsmannen skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister samt redogörelse för förbättringsarbete.

Omvärldsbevakning

7 § Funktionshinderombudsmannen skall utveckla goda samverkansformer med stadens verksamheter samt myndigheter, handikapporganisationer och frivilligorganisationer m fl. Av stor vikt är att utveckla goda samarbetsformer med den statliga handikappombudsmannen²³. Funktionshinderombudsmannen har ett särskilt ansvar för att tydliggöra och informera om det egna respektive handikappombudsmannens ansvarsområde.

Sekretess

8 § Funktionshinderombudsmannen har att följa de sekretessbestämmelser, som är tillämpliga i den egna verksamheten respektive den verksamhet där en uppgift aktualiseras.

²³ Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Rapporten kan beställas på önskade medier från:

Riitta-Leena Karlsson
Funktionshinderombudsman i Stockholms stad

riitta-leena.karlsson@stockholm.se

Telefon 08 508 25 610

Socialförvaltningen

Swedenborgsgatan 20

106 64 Stockholm